

Mateřská škola Velké Meziříčí, příspěvková organizace
Čechova 1523/10, 594 01 Velké Meziříčí

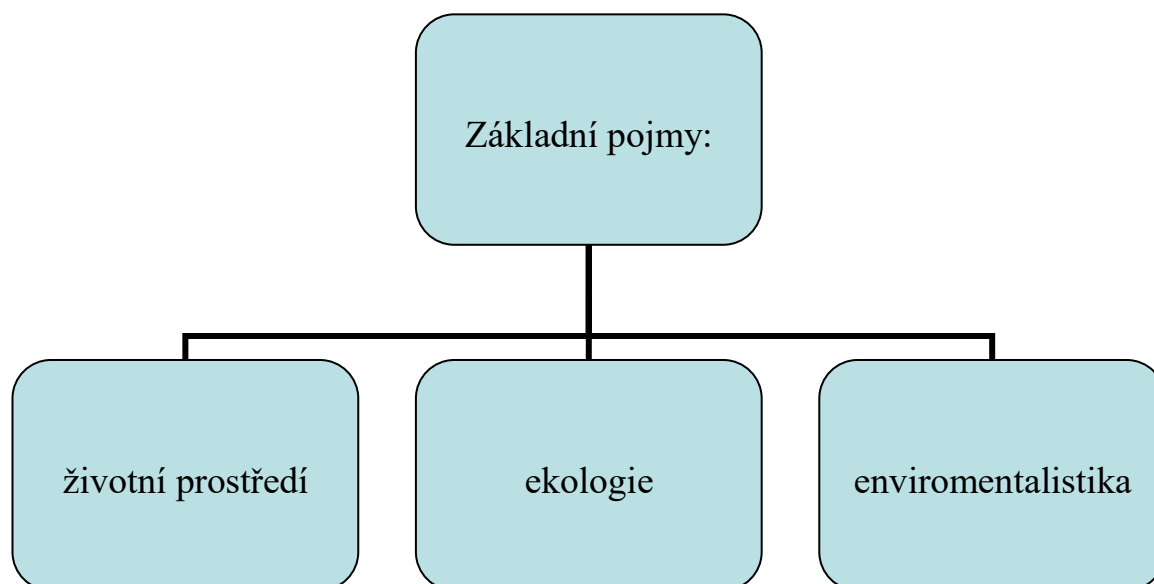
Enviromentální vzdělávání, výchova a osvěta v mateřské škole

2026/2027

Mgr. Zdeňka Požárová

Pojetí ekologické výchovy

Ekologická (environmentální) výchova je v nejširším slova smyslu veškeré výchovné a vzdělávací úsilí, jehož cílem je především:

- zvyšovat spoluodpovědnost lidí za současný i příští stav přírody a životního prostředí, rozvíjet tvořivost, citlivost a vstřícnost lidí k řešení problémů péče o přírodu, vytvářet ekologicky příznivé hodnotové orientace, které kladou důraz na dobrovolnou střídmost, na nekonzumní, duchovní kvality lidského života, hledat příčiny „ekologické krize“ a cesty k jejímu řešení;
- v praktické pedagogické činnosti jde o dosažení vyváženého souladu nezbytných odborných ekologických poznatků s citovými a smyslovými prožitky, které pomáhají nalézat lásku k přírodě, zvnitřnit úctu ke všemu životu a zvyšovat úroveň mezilidských vztahů.

Ekologická výchova je tedy cílevědomé rozvíjení uceleného, uvědomělého, aktivního a tvůrčího vztahu člověka ke světu, tj. k přírodě, společnosti i k sobě samému. Při výchově jde o rozvíjení a kultivaci mnohostranných poznávacích, hodnotících a praktických (tvůrčích) vztahů člověka ke světu.

Posláním ekologické výchovy je promýšlet a poskytovat především takové prostředky vzdělávání a výchovy, které přispívají k utváření ekologické kultury osobnosti, jež se projevuje

v každodenním chování citem a úctou k přírodě, ohleduplností k příštím generacím, nesobeckými postoji a střídmostí v hmotných a energetických nárocích apod.

Ekologická výchova tak spojuje hlediska přírodovědná, sociální, technicko-ekonomická a estetická. Vychází ze vzájemných vztahů člověka a jeho životního prostředí – za to je považováno vše, s čím člověk je nebo může být v bezprostředním kontaktu.

Cíle, úkoly a obsah EVVO v mateřské škole

Předškolní děti jsou přirozeně zvědavé a mají kladný vztah k živé přírodě. Ten může být dospělými a jejich výchovou zatlačen do pozadí. Dáme-li dětem možnost pobývat v přírodním prostředí a být v kontaktu s přírodou prostřednictvím zajímavých činností, zvítězí jejich přirozenost.

V mateřské škole se ekologická výchova může uskutečňovat přímým kontaktem dětí s živou přírodou, prací s přírodninami a přímým pozorováním. Jde především o nalézání krásy, lásky a vztahu k přírodě a ke všemu živému, o její poznávání všemi smysly a tím vytvoření základních postojů dítěte k životnímu prostředí.

Cílem ekologické výchovy je:

- u dětí utvářet základní hygienické a sociálně kulturní dovednosti a návyky ve vztahu k životnímu prostředí;
- probouzet citový vztah k přírodě, k výtvorům lidské práce i k lidem samotným a poskytnout základní poznatky o správném a nesprávném vztahu a chování člověka k životnímu prostředí (hlavně k přírodě);
- prvky ekologické výchovy se prolínají celým výchovným působením.

Podstatou ekologické výchovy je:

- utváření odpovědného vztahu k životnímu prostředí, ekologicky šetrného životního stylu a jednání;
- širší pojetí ekologické výchovy zahrnuje vedle aspektů přírodovědných také aspekty etické, sociální a kulturní;
- každé dítě se bude chovat v souladu s pravidly péče o prostředí, pokud ve společnostech, kde vyrůstá, převládá ohleduplné chování k přírodě.

Úkoly ekologické výchovy:

- do roviny poznávací – žáci se učí pozorovat, vnímat všemi smysly, srovnávat, poznávat a hledat vzájemné vztahy, pochopit je, porozumět jim, uvědomovat si podmíněnost a souvislosti v životním prostředí;
- do roviny utváření hodnotově-orientačních vztahů k prostředí – poznání i pochopení hodnot přírody, citový vztah k ní se odráží v postojích;
- do roviny činnosti (přetvářecí) – zahrnuje odpovědné a šetrné jednání v každodenních situacích.

Hlavní zásady pro předškolní ekologickou výchovu:

- zajistit aktivní kontakt s prostředím;
- získávat praktické zkušenosti;
- umožnit hluboký prožitek;
- využívat prvky umění a hrové (ekohry);
- klást důraz na sebereflexi a sebepoznání dítěte.

Ekologickou výchovu chápeme komplexně jako proces poznávání životního prostředí, utváření a rozvíjení hodnotících vztahů a postojů (včetně etického a estetického hodnocení) a rozvíjení šetrného a odpovědného jednání.

V mateřské škole umožňujeme dětem elementární poznávání přírody, vytváření vztahu k přírodě a touhy přírodu ochraňovat a jde o rozvíjení základních dovedností a návyků péče o nejbližší prostředí.

Obsah ekologické výchovy předškolních dětí:

- různé záměry a podněty děti aktivovat, aby samy zkoušely, hledaly možná řešení, tvořily, vysvětlovaly a přitom využívaly svoji dětskou spontaneitu a fantazii, zvědavost a zájem;
- vše nové, činnost a potřebu aktivity a experimentace;
- činnosti a aktivity k vzbuzování zájmu o přírodu a probouzení úcty k životu, naučit se „dívat a vidět“;
- nesnažit se dětem objasňovat složité vztahy v přírodě, ale pracovními, pěstitelskými a chovatelskými činnostmi, především na školní zahradě, prakticky na vztahy ukazovat;
- praktické aktivity a činnosti, objevování a pokusy s různými materiály, různé ekologicky

motivované hry s přírodou a na přírodu a literární texty s přírodní tematikou, s ekotematikou; práce s encyklopediemi nejen o přírodě;

- vnímání a poznávání nejbližšího okolí pomocí všech smyslů, návštěvy v ekocentru, pozorování, objevování tajů a krás v přírodě, pozorování kulturních i technických objektů jako součástí prostředí, ve kterém dítě žije;
- vytváření modelů chování – dramatické etudy, improvizované scénky, práce s literárním textem apod. – vyznačující se ohleduplností, tolerancí, empatií (požadavky typu neubližovat, nelhat, nebýt lhostejný, nehromadit věci apod.), artefiktika;
- praktické ukázky a aktivity pro nácvik nebezpečných situací (dopravní situace, jedovaté rostliny, léky, požár a jiné) – jde o upozornění na možné nebezpečné situace a ochranu před nimi.

Prostřednictvím těchto aktivit umožňujeme dětem pochopit, že jsou součástí přírody, v níž existuje mnoho vzájemných vztahů. Využíváním principu prožitku (přijímání určitých hodnot a poznatků emotivním způsobem) a co nejčastějším pobytem v přírodě dáváme přednost před vysvětlováním a zdůvodňováním. Při výchově je důležité dávat dětem příklad svým chováním a jednáním, vést ekologický způsob života, nelze opomíjet úroveň mezilidských vztahů mezi učiteli, rodiči, dětmi.

Pět charakteristik člověka:

Jejich prostřednictvím lze vyjádřit osobní blízkost nebo naopak vzdálenost člověka k přírodě:

- osobní obraz přírody – to, co si pod pojmem příroda vybavíme, co za přírodu považujeme;
- potřeba kontaktu s přírodou – lidé se liší v tom, „jak blízký a bezprostřední kontakt chtějí mít;
- postoj a vztahování k přírodě vystihuje to, jak k přírodě přistupujeme, co máme a nemáme na přírodě rádi, zda-li cítíme potřebu chovat se k ní ohleduplně;
- schopnosti pro pobývání v přírodě a zacházení s přírodními prvky charakterizuje jako schopnosti tělesné (přizpůsobivost těla změnám venkovních podmínek a jistému nepohodlí) a dovednosti, které se můžeme naučit (tělem, rukama, „hlavou“, smysly);

- poslední z pěti charakteristik člověka ve vztahu k přírodě je ekologické vědomí, které zahrnuje otázky našeho vztahu k přírodě (šetrné a ohleduplné chování a ochranu přírody – vlastní morální představy a osobní odpovědnost za činy).

Na základě vymezení těchto charakteristik si samy ujasňujeme své osobní vztahy k přírodě a usilujeme o vytyčení optimální míry naplňování environmentální oblasti v rámci vzdělávacího procesu. Naše snaha o ztotožnění se s nimi směřuje k tomu, abychom byly dětem příkladem, aby nám děti uvěřily. Rozvíjením tohoto u dětí vychováváme člověka se zdravým a vyváženým vztahem k přírodě.

Předpokládaná nabídka činností:

Základy vytváříme v mateřské škole.

Využíváme jedinečné příležitosti k seznamování dětí s přírodou na školní zahradě i v nejbližším okolí, které nabízí každodenní přímé pozorování rostlin a živočichů, možnosti her s přírodou (hry s pískem, s vodou, s kamínky, s klacíky, s přírodninami, sezónní činnosti – hry s listím, se sněhem) a na přírodu (různé typy didaktických a pohybových her, ekoher, různé výtvarné tvoření z přírodnin, různé tvořivé dílny i s rodiči).

Ve vzdělávací nabídce často využíváme pohádky, protože jsou důležité pro zdravý vývoj dítěte – svět dítěte je svět neskutečné fantazie a představ, ve kterém platí, že dítě dokáže věřit tomu, že co si přeje, také skutečné je. Pohádka je tak zárukou, že ji děti budou přijímat a vnímat, dává možnosti všestranného využití. Snažíme se uplatňovat různé metody, formy a prostředky, aby si děti získaný poznatek mohly samy zopakovat, aby je činnost zaujala a bavila. Pohádky se dětem líbí, starší děti dokáží samy pohádky dramatizovat, napodobují tak učitelky, zopakují si tak i ekologické téma.

Děti předškolního věku jsou přirozeně zvědavé a mívají kladný vztah k přírodě. Je na nás dospělých, abychom dali dětem možnost dostatečně dlouhou dobu pobývat v přírodním prostředí a být s přírodou v kontaktu prostřednictvím zajímavých činností.

Jen tak můžeme jejich kladný vztah k přírodě posilovat a rozvíjet.

Enviromentální vzdělávání, výchovu a osvětu v mateřské škole zpracovala Mgr. Zdeňka Požárová. Projednáno na poradě vedení 27.8. 2026.

Ve Velkém Meziříčí 27.8. 2026

Mgr. Zdeňka Požárová